

PILAR 3 DOKUMENT

2013

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	3
2	KAPITALDEKNING	4
2.1	KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	4
2.1.1	PILAR 1 – MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	4
2.1.2	PILAR 2 – VURDERINGEN AV SAMLET KAPITALBEHOV OG INDIVIDUELL TILSYNSMESSIG OPPFØLGING	5
2.1.3	PILAR 3 – OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON.	5
2.2	SPAREBANKEN HEDMARKS SOLIDITETSMÅL	5
2.3	KAPITALDEKNING I SPAREBANKEN HEDMARK	5
3	KONSOLIDERING	6
4	RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANKEN HEDMARK	8
4.1	KONSERNSTRUKTUR	8
4.2	ORGANISASJONSKART	9
4.3	RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANKEN HEDMARK	10
4.3.1	FORMÅL	10
4.3.2	KONTROLL- OG STYRINGSSTRUKTUR – ROLLER OG ANSVAR	10
4.3.3	ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN	11
5	INFORMASJON PR RISIKOGRUPPE	13
5.1	KREDITTRISIKO	14
5.1.1	STYRING OG KONTROLL	14
5.1.2	PORTEFØLJEINFORMASJON	17
5.2	MARKEDSRISIKO	24
5.2.1	STYRING OG KONTROLL	24
5.2.2	RAMMER, OVERVÅKNING OG RAPPORTERING	25
5.2.3	PORTEFØLJEINFORMASJON	25
5.3	OPERASJONELL RISIKO	27
5.3.1	STYRING OG KONTROLL	28
5.3.2	MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	28
5.4	COMPLIANCERISIKO	28
5.4.1	STYRING OG KONTROLL	28
5.5	LIKVIDITETSRISIKO	28
5.5.1	STYRING OG KONTROLL	28
5.5.2	PORTEFØLJEINFORMASJON	28
5.5.3	RISIKOJUSTERT KAPITAL	30
5.6	EIRRISIKO	30
5.6.1	STYRING OG KONTROLL	30
5.6.2	RISIKOJUSTERT KAPITAL	30
5.7	STRATEGISK RISIKO	30
5.8	FORRETNINGSRISIKO	30
6	OPPSUMMERING – BEREGNING AV KAPITALBEHOV	31
7	SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITAL	34

A photograph of a modern office hallway. On the right, there is a row of glass-walled rooms with dark frames. On the left, a dark wood panel runs vertically along the wall. The ceiling is white with recessed lighting. A colorful starburst decoration is mounted on the wall to the left.

1 – Innledning

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i Sparebanken Hedmark, og skal dekke krav til offentliggjøring av finansiell informasjon slik dette fremkommer av kapitalkravs-forskriftens del IX.

Som hovedregel oppdateres dokumentet årlig, men dersom det skjer vesentlige endringer med betydning for vurderingen av konsernets finansielle stilling vil dokumentet oppdateres med ny informasjon. Periodisk informasjon om kapitaldekning og minimums-krav til ansvarlig kapital er tilgjengelig i bankens kvartalsrapporter.

Utover den informasjon som er tilgjengelig i dette dokumentet vises til Om oss/Investor Relations på Sparebanken Hedmarks hjemmeside sparebanken-hedmark.no.

2 – Kapitaldekning

2.1 KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

EUs direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar i 2007. Regelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger hvor formålet er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Regelverket skal sørge for at det blir større samsvar mellom hvordan myndighetene setter krav til kapitaldekning i finansinstitusjonene og den metodikken institusjonene selv benytter for å beregne sitt kapitalbehov.

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

- Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital
- Pilar 2: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging
- Pilar 3: Offentliggjøring av informasjon

2.1.1 PILAR 1 – MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

Pilar 1 omhandler minstekravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko, operasjonell risiko og markedsrisiko hvor minstekravet til kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent. Kapitaldekningen fastsettes som forholdet mellom bankens samlede ansvarlige kapital og risikovektede eiendeler:

Figur 1: Kapitaldekningsbrøken

$$\frac{\text{Kjernekapital + Tilleggskapital}}{\text{Kredittrisiko + Markedsrisiko + Operasjonell risiko}} \geq 8\%$$

Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er illustrert i figur 2.

Figur 2: Metodikk for beregning av kapitalkrav

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *)	Interne målemetoder *)	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode *)		AMA-metoden *)

*) Metodene krever godkjenning fra Finanstilsynet

For banker som er godkjent til å benytte interne målemetoder (IRB – Internal Rating Based Approach) for beregning av kredittrisiko, vil det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko være basert på bankens egne risikomodeller.

Dette vil gjøre minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt og vil medføre at kapitalkravet i større grad enn under standardmetoden vil samsvare med risikoen i underliggende porteføljer.

2.1.2 PILAR 2 – VURDERINGEN AV SAMLET KAPITALBEHOV OG INDIVIDUELL TILSYNSMESSIG OPPFØLGING

Pilar 2 stiller krav til bankenes kapitalvurderingsprosess (ICAAP) hvis formål er å sikre en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av konsernets risikoprofil i den hensikt å skape sikkerhet for at konsernet har tilstrekkelig kapital til å dekke risikoen forbundet med virksomheten. I tillegg skal bankene ha en strategi for å opprettholde et tilstrekkelig kapitalnivå.

Bankens prosess omfatter morbanken, vesentlige datterselskaper og eierposter i tilknyttede selskaper/felleskontrollerte virksomheter. Prosessen gjennomføres årlig basert på en vurdering av eksponering, kvaliteten i styring og kontroll, og hvor risikoen kvantifiseres gjennom beregning av risikjustert kapital. Det benyttes så vel kvantitative metoder som kvalitative vurderinger ved fastsettelse av kapitalbehovet.

Finanstilsynet skal overvåke og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Finanstilsynet har myndighet til å sette i verk passende tiltak om de ikke er tilfreds med resultatene av prosessen.

2.1.3 PILAR 3 – OFFENTLIGGJØRING AV INFORMASJON

Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig når institusjonene i større grad kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikostyringen er bygd opp og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoesponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder som benyttes i pilar 1.

Herværende dokument har sammen med bankens års- og kvartalsrapporter til hensikt å oppfylle kravene til offentliggjøring av informasjon i henhold til gjeldende regelverk.

2.2 SPAREBANKEN HEDMARKS SOLIDITETSMÅL

Sparebanken Hedmarks overordnede strategiske mål settes ut fra at de skal underbygge en moderat til lav risikoprofil hvor banken skal være blant Norges mest solide og lønnsomme banker.

Konsernets soliditet uttrykkes gjennom den regulatoriske kapitaldekningen. Ved fastsettelse av kapitalnivået skal det tas hensyn til:

- Ambisjonsnivået i det strategiske målbildet
- Forretningsmessige rammebetingelser
- Myndighetskrav i forhold til kapitaldekning
- Risikotoleranse

Det fastsatte kapitalnivået skal sikre at Sparebanken Hedmark har en tilstrekkelig kapital på konsernnivå til å oppfylle offentlig pålagte myndighetskrav i forhold til kapitaldekning, og interne mål til kapital i forhold til underliggende risiko i virksomheten (ICAAP).

Moderat til lav risikoprofil skal sikre konsernet tilgang på langsiktig finansiering til attraktive priser, relativt til øvrige regionbanker. Størrelsen på, og sammensetningen av, konsernets risikjusterte kapital skal samsvare med en slik ambisjon. Hovedmål for soliditet (morbank og konsern) er definert slik:

- Sparebanken Hedmark har et dynamisk mål til ren kjernekapital som er 1 prosent over det til enhver tid gjeldende norske myndighetskravet for systemviktige banker, dog minst 13 prosent ren kjernekapital.
- Samlet totalkapitaldekning skal være på nivå med kravet til systemviktige banker.

Styret har minimum årlig en gjennomgang av kapitalmålene i forbindelse med behandling av forretningsstrategien og/eller behandlingen av overordnet risikostrategi.

2.3 KAPITALDEKNING I SPAREBANKEN HEDMARK

Sparebanken Hedmark benytter per 31.12.2013 IRB grunnleggende metode ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko. Banken søkte sommeren 2013 Finanstilsynet om tillatelse til å benytte IRB avansert metode for foretaksporteføljen. Tillatelse forventes gitt i løpet av 2014.

For markedsrisiko og operasjonell risiko benytter Sparebanken Hedmark henholdsvis standardmetoden og sjablongmetoden for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.

3 – Konsolidering

Sparebanken Hedmark legger vekt på at alle selskap i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. De styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler som avtaler med leverandører og kunder.

For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivningen for selskapene og for finanskonsernet. Denne legger ikke beskrankninger i forhold til de prinsipper for kapitalallokering som er angitt ovenfor.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse av å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Gruppen AS, SpareBank 1 Utvikling DA, Bank 1 Oslo Akershus AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank1 Næringskreditt AS, SpareBank1 Markets AS, SpareBank 1 Kredittkort AS og andre mindre felleskontrollerte virksomheter i SpareBank 1. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammelovgivningen. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra ovennevnte selskaper.

Tabell 1 viser forskjellen i konsolideringsgrunnlaget ved konsolidering etter regnskapsreglene og ved konsolidering for kapitaldekningsformål.

The logo for Sparebanken Hedmark, featuring the text "Sparebanken HEDMARK" in a stylized font next to a red circle containing a white number "1".

Sparebanken
HEDMARK 1

Tabell 1: Konsolideringsgrunnlag

Selskaper som er fullt konsolidert

2013	Forretnings-kontor	Antall aksjer	Stemme-berettiget kapital	Bokf. verdi	Konsolideringsmetode	
					Regnskapsformål	Kapitaldeknings-formål
Sparebanken Hedmark	Hamar				Full konsolidering	Full konsolidering
EiendomsMegler 1 Hedmark Eiendom AS	Hamar	500	100,00 %	8	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 Finans Østlandet AS	Hamar	370 000	100,00 %	370	Full konsolidering	Full konsolidering
SpareBank 1 Regnskapshuset Østlandet AS	Hamar	750 000	60,00 %	20	Full konsolidering	Full konsolidering
Vato AS	Hamar	352	100,00 %	9	Full konsolidering	Full konsolidering
Sum				407		

Selskaper som er forholdsmessig konsolidert

2013	Forretnings-kontor	Antall aksjer	Stemme-berettiget kapital	Bokf. verdi	Konsolideringsmetode	
					Regnskapsformål	Kapitaldeknings-formål
Oslo Eiendom Holding AS	Lena	15 000	50,00 %	2	EK-metoden	Forholdsm. Kons.
Bank 1 Oslo Akershus AS	Oslo	1 854 126	40,50 %	1 036	EK-metoden	Forholdsm. Kons.
Torggt 22 AS	Hamar	8 000	50,00 %	13	EK-metoden	Forholdsm. Kons.
Sum				1 051		

Selskaper som er fratrukket ansvarlig kapital

2013	Forretnings-kontor	Antall aksjer	Stemme-berettiget kapital	Bokf. verdi	Konsolideringsmetode	
					Regnskapsformål	Kapitaldeknings-formål
SpareBank 1 Boligkreditt AS	Stavanger	4 442 411	8,37 %	693	EK-metoden	Ikke konsolidert
SpareBank 1 Næringskreditt AS	Stavanger	400 000	2,93 %	51	EK-metoden	Ikke konsolidert
SpareBank 1 Markets AS	Oslo	8 821	14,70 %	26	EK-metoden	Ikke konsolidert
SpareBank 1 Kredittkort AS	Trondheim	55 486	7,99 %	15	EK-metoden	Ikke konsolidert
SpareBank 1 Gruppen AS	Tromsø	215 204	11,00 %	709	EK-metoden	Ikke konsolidert
Sum				1 494		

Selskaper som ikke er konsolidert og hvor det ikke foreligger innskudd av ansvarlig kapital som er fratrukket i ansvarlig kapital i institusjonen.

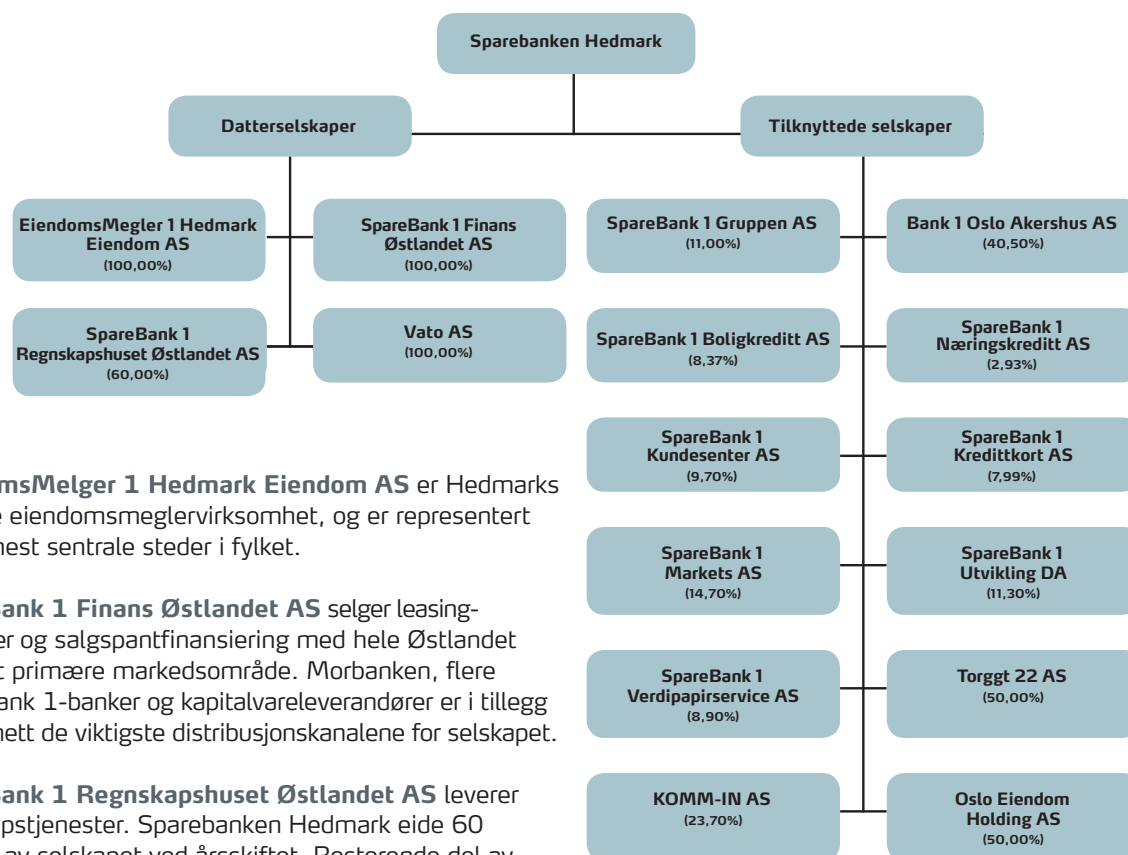
2013	Forretnings-kontor	Antall aksjer	Stemme-berettiget kapital	Bokf. verdi	Konsolideringsmetode	
					Regnskapsformål	Kapitaldeknings-formål
SpareBank 1 Verdipapirservice AS	Oslo	106 088	8,90 %	4	EK-metoden	Ikke konsolidert
KOMM-IN AS	Raufoss	7 500 000	23,70 %	8	EK-metoden	Ikke konsolidert
SpareBank 1 Utvikling DA	Oslo		11,30 %	13	EK-metoden	Ikke konsolidert
Sum				25		

4 – Risiko- og kapitalstyring i Sparebanken Hedmark

4.1 KONSERNSTRUKTUR

Følgende selskaper inngår i konsernet Sparebanken Hedmark

Figur 3: Oversikt over konsernet Sparebanken Hedmark

EiendomsMegler 1 Hedmark Eiendom AS er Hedmarks ledende eiendomsmeglervirksomhet, og er representert på de mest sentrale steder i fylket.

SpareBank 1 Finans Østlandet AS selger leasing-produkter og salgspantfinansiering med hele Østlandet som sitt primære markedsområde. Morbanken, flere SpareBank 1-banker og kapitalvareleverandører er i tillegg til internett de viktigste distribusjonskanalene for selskapet.

SpareBank 1 Regnskapshuset Østlandet AS leverer regnskapstjenester. Sparebanken Hedmark eide 60 prosent av selskapet ved årsskiftet. Resterende del av aksjene eies av SpareBank 1 SMN regnskap.

Vato AS eier ett av bankens kontorbygg.

SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 -alliansen
SpareBank 1 -alliansens formål er å anskaffe og levere konkurransedyktige, finansielle produkter og tjenester, samt å ta ut stordriftsfordeler i form av lavere kostnader og/eller høyere kvalitet. Alliansen bidrar på den måten til at privatpersoner og bedrifter opplever lokal forankring, dyktighet og en enklere hverdag. Videre skal alliansen bidra til å sikre bankens verdiskapning til glede for vår region.

SpareBank 1 -bankene driver alliansesamarbeidet, samt utvikling og drifting av produkter gjennom SpareBank 1 Utvikling DA og SpareBank1 Gruppen AS. SpareBank 1 Gruppen har det administrative ansvaret for samarbeidsprosessene i SpareBank 1 -alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/beste praksis og innkjøp står sentralt.

SpareBank 1 -bankene deltar i stor utstrekning i felles utviklingsarbeid.

SpareBank 1 Oslo og Akershus AS er en bank som eies av bankene i SpareBank 1-alliansen og LO. Bankens markedsområde er Oslo og Akershus. Sparebanken Hedmark har størst eierandel med 40,5 prosent.

SpareBank 1 Boligkreditt AS er alliansebankenes boligkredittforetak.

SpareBank 1 Næringskreditt AS er alliansebankenes næringskredittforetak.

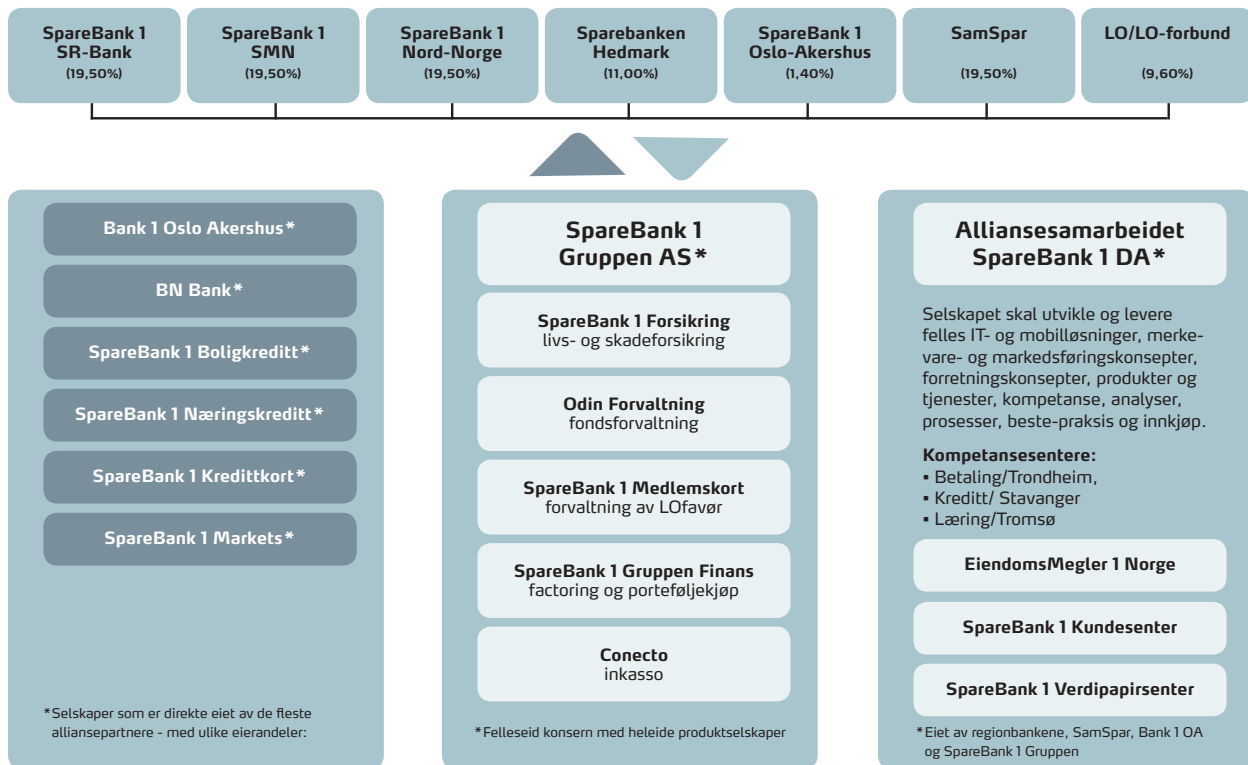
SpareBank 1 Kundesenter AS er alliansebankenes felles kundesenter.

SpareBank 1 Kredittkort AS er alliansebankenes felles kredittkortselskap.

SpareBank 1 Markets AS er alliansebankenes (eks. SR-Bank) sitt felleseide meglerhus.

SpareBank 1 Verdipapirservice AS driver verdipapir-tjenester for alliansebankene.

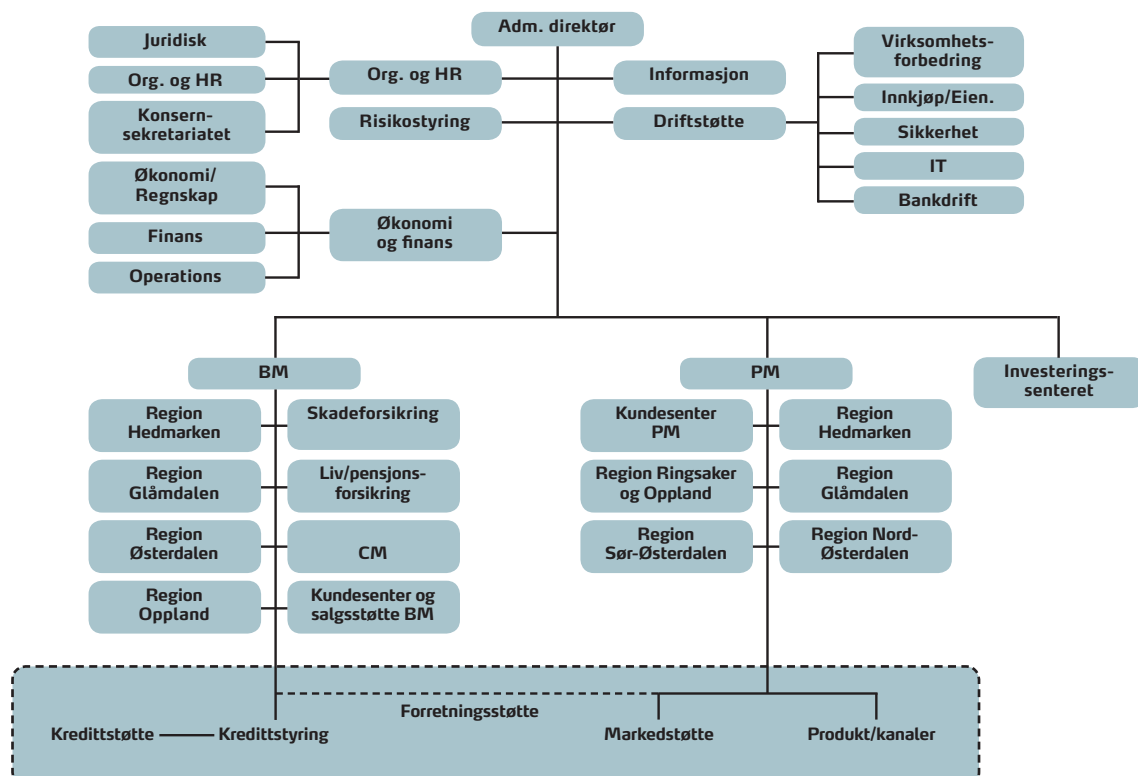
Figur 4: SpareBank 1 -alliansen

4.2 ORGANISASJONSKART

Sparebanken Hedmark er organisert slik det fremgår av organisasjonskartet nedenfor.

Figur 5: Organisasjonskart

4.3 RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANKEN HEDMARK

4.3.1 FORMÅL

Risiko- og kapitalstyringen i Sparebanken Hedmark skal støtte opp under konsernets strategiske målbilde, samt bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En tydelig bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe god kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

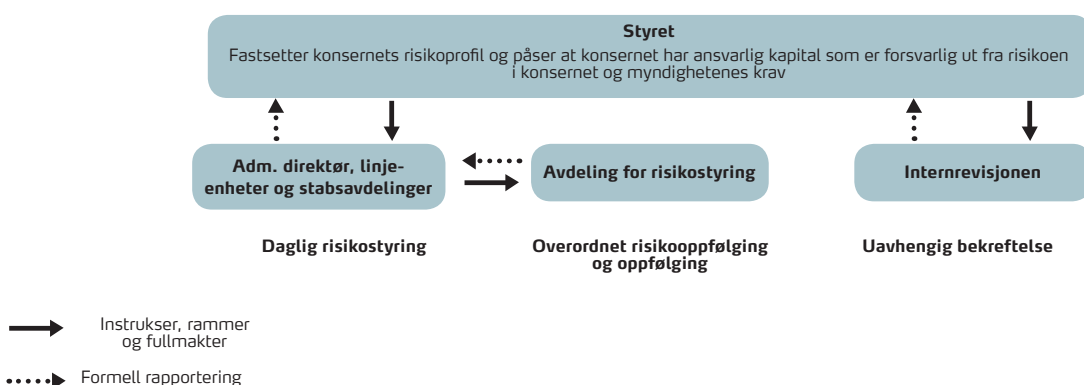
Konsernet skal ha en moderat til lav risikoprofil, og har som målsetting å opprettholde god soliditet for å sikre tilgang på langsiktig funding til attraktive priser, relativt til øvrige regionbanker.

4.3.2 KONTROLL- OG STYRINGSSTRUKTUR – ROLLER OG ANSVAR

I arbeidet med god og helhetlig risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), ledelsesfilosofi/-stil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Sparebanken Hedmark har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Konsernet legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvaret for risikostyringen er derfor delt mellom ulike grupper i henhold til figuren under:

Figur 6: Ansvar og roller i risikostyringsprosessen

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet, samt etiske regler som skal bidra til en høy etisk standard.

Styrets arbeid er nedfelt i en årsplan som oppdateres årlig. Dette sikrer at styret har tilstrekkelig tid til og fokus på sentrale oppgaver årlig.

Styret har opprettet et eget revisjons- og risikoutvalg og et kompensasjonsutvalg. Revisjons- og risikoutvalget er et forberedende organ for styret i saker som vedrører finansiell informasjon og bankens risikostyring og internkontroll. Utvalget består av fire medlemmer utgått av styret. Kompensasjonsutvalget skal tilsvarende bistå styret i dets arbeid med ansettelsesvilkår for Sparebanken

Hedmarks administrerende direktør, samt i forhold til hovedprinsipper og strategi for kompensasjon av det øverste ledersjikt i konsernet. Utvalget består av tre medlemmer utgått av styret.

Administrerende direktør har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende direktør er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i konsernet, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende direktør er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Forretningsdivisjoner og stabsenheter har ansvaret for risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde. Dette innebærer at lederne skal sørge for at det etableres og gjennomføres forsvarlig risikostyring, og sørge for at denne utføres i samsvar med styringsdokumenter, fullmakter, rutiner og instruksjoner.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av linje- og stabsenhetene og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikobildet, og følger opp at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter.

Internrevisjonen er styrets redskap for å påse at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Den interne revisjonsfunksjonen utføres av ekstern leverandør, noe som sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i konsernets risikostyring blir gjennomgått og vurdert implementert.

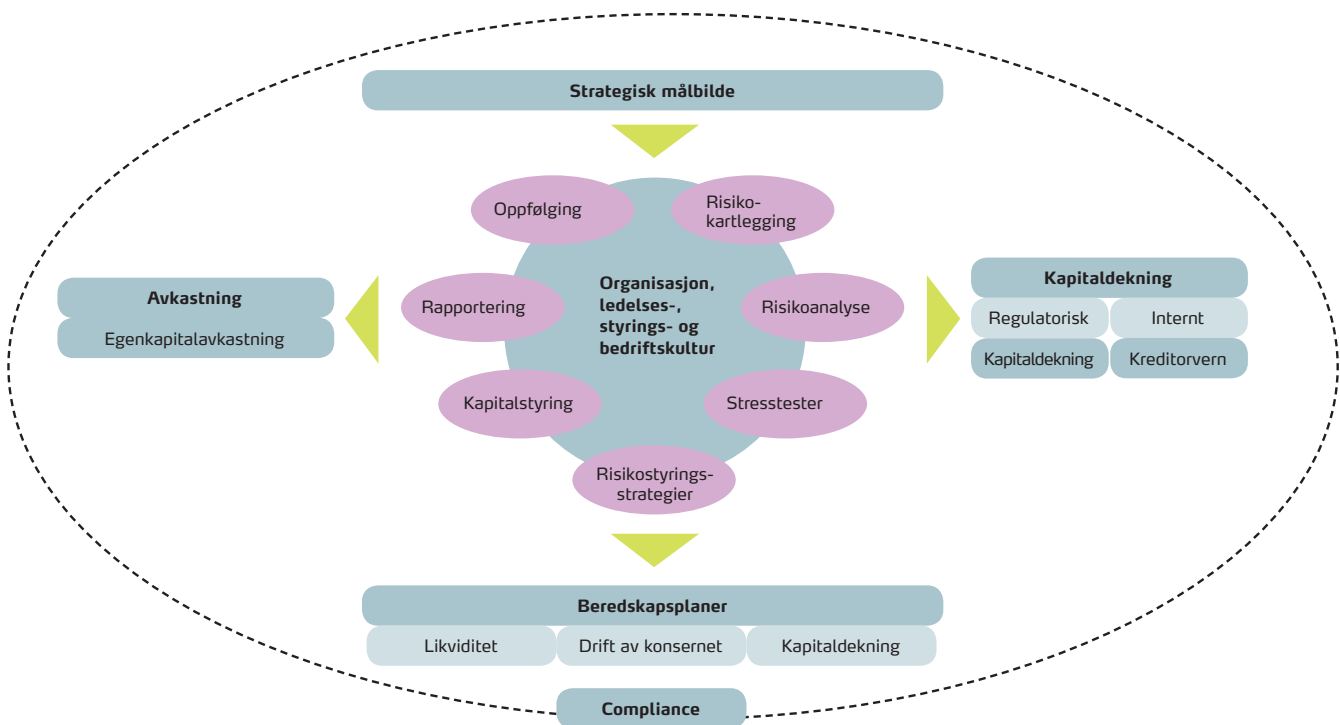
4.3.3 ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer den måten styret og ledelsen ønsker å styre konsernet på:

- Strategisk målbilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Compliance (etterlevelse)

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som i figuren nedenfor.

Figur 7: Rammeverk for risiko- og kapitalstyring

STRATEGISK MÅLBILDE

Risiko- og kapitalstyringen i Sparebanken Hedmark tar utgangspunkt i det definerte strategiske målbildet slik dette fremkommer gjennom strategiplanen.

RISIKOIDENTIFIKASJON

Identifikasjon av risiko skal være fremoverskuende og integrert i strategi- og budsjettprosessen. Prosessen skal dekke alle vesentlige risikoer konsernet utsettes for og gjennomføres minimum årlig.

RISIKOANALYSE

Det skal gjennomføres en analyse av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og årsaks-

mekanismer. Vesentlige risikoer skal om mulig kvantifiseres gjennom forventet tap og behovet for risikojustert kapital. Primært vil dette gjelde kredittrisiko. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentasjon av etablerte kontroll- og styringstiltak.

STRESSTESTER OG SCENARIOANALYSER

Det skal gjennomføres periodiske stresstester og scenarioanalyser for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen til konsernet. Analysene skal gjennomføres

på de mest kritiske risikoområdene som bl.a. kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko, og skal ta hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år.

RISIKOSTRATEGIER

Gjennom risikostrategiene skal styret definere ønsket risikoprofil gjennom etablering av risikobaserte rammer og måltall på de ulike risikoområder. Strategiene skal revideres årlig.

KAPITALSTYRING

Sparebanken Hedmark skal ha en kapitalstyring som sikrer:

- en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse i forhold til konsernets strategiske målbilde og vedtatte forretningsstrategi
- egenkapitalavkastning i tråd med vedtatt strategi
- tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil
- attraktive vilkår og langsiktig god tilgang på innlån
- utnyttelse av vekstmuligheter i konsernets til enhver tid definerte markedsområde
- at ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

På grunnlag av det strategiske målbildet skal det årlig utarbeides en kapitalplan for de påfølgende tre år for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til fremskrivning av konsernets finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse fremskrivningene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden samt en situasjon med alvorlige økonomiske tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i fremskrivningene av det samlede kapitalbehovet skal ledelsen og styret gjøre en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset Sparebanken Hedmarks nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske målbilde.

Sparebanken Hedmarks målsetting om kjerne- og totalkapitaldekning skal sikre tilstrekkelig kapital til å:

- oppfylle myndighetenes krav
- ivareta vernet av konsernets kreditorer

OPPFØLGING, RAPPORTERING OG OVERVÅKING

Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret og administrerende direktør.

Konsernets risikorapportering har som formål å sikre at alle organisasjonsnivå har tilgang på tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Den overordnede overvåkning av risikoeksponering og risikoutvikling foretas av avdeling for risikostyring og følges opp gjennom periodiske rapporter til styret og administrasjonen.

BEREDSKAPSPLANER

Bankenes kjernevirksomhet er å ta risiko. Denne vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på kapitaldekning, likviditet og drift. Sparebanken Hedmark skal derfor ha beredskapsplaner på nevnte områder.

COMPLIANCE (ETTERLEVELSE)

Det skal finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Dette skal skje gjennom:

- et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er klart kommunisert og forstått
- en prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- en prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

5 – Informasjon per risikogruppe

SENTRALE RISIKOGRUPPER

Sparebanken Hedmark eksponeres for en rekke ulike typer risikoer. De viktigste risikogrupperne er:

Kredittrisiko: Er risikoen for tap som følge av kunders eller andre motparters manglende evne og/eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Markedsrisiko: Er risikoen for tap som følge av endringer i observerbare markedskurser som renter, aksjekurser og valutakurser.

Operasjonell risiko: Er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Likviditetsrisiko: Er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

Eierrisiko: Er risikoen for:

- at Sparebanken Hedmark blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategisk eide selskap.
- at Sparebanken Hedmark må tilføre ny egenkapital i strategisk eide selskap, enten dette skyldes kraftig vekst eller for å sikre videre drift som følge av større underskudd.

Eierrisiko vurderes i tilknytning til selskaper hvor Sparebanken Hedmark har vesentlig eierandel og/eller vesentlig innflytelse.

Forretningsrisiko: Er risikoen knyttet til uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeatferd.

Omdømmerisiko: Er risikoen for svikt i inntjening og tilgang på funding på grunn av sviktende omdømme hos kunder, motparter og/eller myndigheter.

Strategisk risiko: Er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

Compliance risiko: Er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner, bøter, økonomisk tap eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Sparebanken Hedmark benytter statistiske modeller for beregning av forventet tap og risikojustert kapital (økonomisk kapital), men beregningene forutsetter også bruk av kvalitative vurderinger.

Forventet tap: Beskriver det beløp man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode.

Risikojustert kapital: Beskriver hvor mye kapital konsernet innenfor et gitt konfidensnivå mener å trenge for å dekke den faktiske risiko konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap.

5.1. KREDITTRISIKO

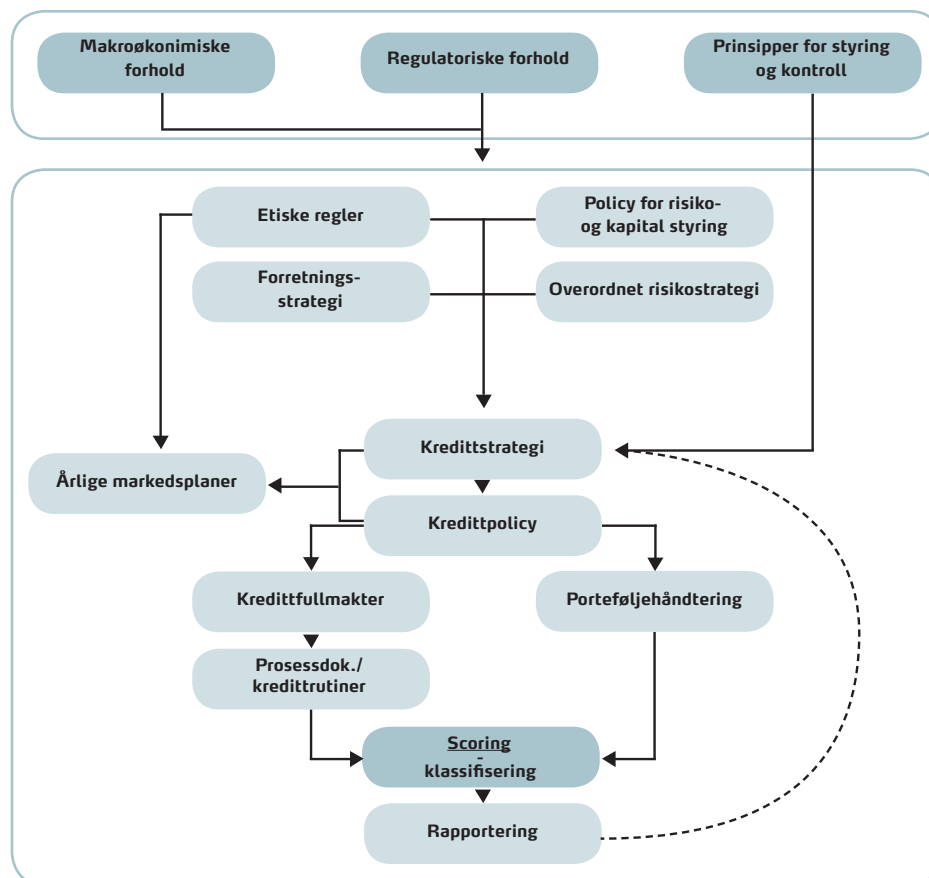
5.1.1 STYRING OG KONTROLL

Styring av kredittrisiko i Sparebanken Hedmark skal gjennomføres i tråd med kravene/anbefalingene i:

- kapitalkravsforskriften
- finanstilsynets metodikk for risikobasert tilsyn

Figuren nedenfor viser hva som ligger til grunn for styring og kontroll av kredittrisikoen.

Figur 8: Rammeverk for styring av kredittrisiko

Bankens strategiplan: Strategiplanen beskriver markedsmessige mål for finansieringsområdet og definerer bankens markedsområde. Strategidokumentet utgjør et viktig utgangspunkt for øvrige styrings- og plandokumenter på området.

Etiske retningslinjer: De etiske retningslinjene fungerer som en rettesnor for konsernets virksomhet ved å definere hvilke etiske krav vi stiller til oss selv og hvordan vi skal forholde oss til andre interessenter.

Overordnet risikostrategi: Overordnet risikostrategi er styrets instrument for fastsettelse og styring av konsernets risikoprofil. Risikoprofilen er definert med en tidshorisont på 1 år og med et konfidensintervall på

99,9 prosent som utgangspunkt. Beregningene bygger videre på de risikomodeller og modellforutsetninger som ligger til grunn for konsernets ICAAP.

Policy for risiko- og kapitalstyring: Policy for risiko- og kapitalstyring er konsernets interne rammeverk for styring og kontroll. Policyen gir føringer for konsernets overordnede holdninger og prinsipper til risikostyring og skal sikre at konsernet etablerer og vedlikeholder en effektiv og hensiktsmessig risikostyringsprosess. Videre skal dokumentet sørge for at rammeverket tilfredsstillende eksterne krav og forventninger til god risikostyring. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Kredittstrategi: Kredittstrategien angir overordnede prinsipper for kredittgivning. Gjennom fastsettelse av volum og risikobaserte måltall knyttet til portefølje, delportefølje og enkeltkunde defineres ønsket risikoprofil. Dette danner grunnlaget for rapportering og oppfølging av den løpende risikoeksponeringen. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig.

Kredittpolicy: Kredittpolicyen beskriver ansvars- og rollefordeling, og fastsetter mer detaljerte kriterier for kredittvirksomheten. Policyen beskriver hva som er akseptabelt innenfor gitte områder i kredittvurderingen. Hensikten er å sikre at banken opptrer ensartet og i tråd med eksterne rammebetingelser (lover og regler) og internt fastsatt risikonivå. Dokumentet fastsettes av styret og revideres ved behov, minimum årlig

Årlige markeds- og aktivitetsplaner: De årlige markeds- og aktivitetsplanene beskriver hvilke aktiviteter som skal gjennomføres det enkelte år. Disse skal bidra til at de markedsmessige, inntjeningsmessige og risikomessige målsettinger i henhold til bankens strategiplan og risikostrategier nås. Årlige markeds- og aktivitetsplaner fastsettes administrativt.

Bevilgningsreglement/kredittfullmakter:

Styret delegerer kredittfullmakt til administrerende direktør og fastsetter bankens bevilgningsreglement. Kredittfullmaktene er personlige og skal gjenspeile den enkeltes kompetanse. Kredittfullmaktene differensieres etter volum og risiko. Bevilgningsreglementet revideres ved behov, minimum årlig.

Prosessdokumentasjon/kredittrammeverk og rutiner

Dokumentasjonen regulerer ulike forhold knyttet til den løpende kredittgivning og engasjementsoppfølging, herunder rutiner for oppfølging av misligholdte engasjementer, vurdering av nedskrivningsbehov m.v. Dokumentasjonen utarbeides av kredittstyringsavdelingen i samråd med forretningsdivisjonene. Dokumentene revideres løpende». Vesentlige endringer i rammeverket forelegges og godkjennes av administrerende direktør.

Risikoprising: Sparebanken Hedmark etterstreber riktig prising av kreditt risiko og har etablert prismodeller basert på risikoklassifiseringssystemet.

Validering: Valideringsprosessen har til hensikt å etterprøve kreditt risikomodelle og konsernets IRB-system i den hensikt å sikre at så vel modeller som etterlevelse og anvendelse av IRB-systemet har god kvalitet over tid.

Valideringsrapporten utarbeides av avdeling for risikostyring og behandles i risiko- og kapitalstyringskomiteen før administrerende direktør treffer beslutninger knyttet til relevante forhold som adresseres i rapporten. Styret orienteres om valideringsarbeidet og de beslutninger som treffes.

Stresstesting: Sparebanken Hedmark gjennomfører periodiske stresstester av kredittporteføljen hvor effekten av stresstestene på forventet tap og risikojustert kapital analyseres og vurderes.

Oppfølging av kreditt risiko/risikorapportering:

Risikoeksponeringen innenfor kredittområdet følges opp ved hjelp av et porteføljestyringssystem som inneholder informasjon som gir muligheter for en hensiktsmessig oppfølging av porteføljens risikoprofil og utviklingen av denne. Det vektlegges å følge opp risikofordelt portefølje og utviklingen i denne basert på bevegelser mellom risikoklasser (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning.

Avdeling for risikostyring følger opp risikoen i kredittporteføljen og rapporterer kvartalsvis til styret og bankens ledergruppe. I tillegg utarbeider avdeling for risikostyring en månedlig risikorapport til bankens ledelse på utvalgte risikoparametre. Forretningsdivisjonene har ansvaret for å følge opp tilsvarende innenfor egen divisjon.

Kreditt risikomodeller

Kredittmodeller og risikoklassifiseringssystem

Sparebanken Hedmark benytter sammen med de øvrige bankene i SpareBank 1 -alliansen, felles modeller for beregning av kreditt risiko på porteføljnivå og i innvilgelsesprosessen. Modellene er basert på statistiske beregninger, og er under løpende validering og videreutvikling. Sparebanken Hedmark benytter modellene både i den interne rapporteringen og i kapitaldekningsberegningen etter reglene for IRB grunnleggende.

Modellene baserer seg i hovedsak på følgende komponenter:

Figur 9: Risikoklassifiseringssystemet

Sannsynlighet for mislighold PD (Probability of Default)

Engasjementet blir klassifisert i risikoklasser ut fra sannsynligheten for at kunden misligholder sine forpliktelser i løpet av neste 12 månedersperiode. Sannsynligheten for mislighold beregnes ut fra et langsiktig snitt som skal representere misligholdssannsynligheten gjennom en konjunktursyklus.

Sannsynlighet for mislighold beregnes blant annet på bakgrunn av historiske dataserier.

Det benyttes ni risikoklasser (A – I) for å gruppere kunder etter misligholdssannsynlighet. I tillegg benyttes risikoklassene J og K for kunder med misligholdte eller nedskrevne engasjementer.

Figur 10: Misligholdsklasser

Misligholdsklasse	Nedre grense for misligholdssannsynlighet	Øvre grense for misligholdssannsynlighet
A		0,10%
B	0,10%	0,25%
C	0,25%	0,50%
D	0,50%	0,75%
E	0,75%	1,25%
F	1,25%	2,50%
G	2,50%	5,00%
H	5,00%	10,00%
I	10,00%	99,99%
J	Mislighold over 90 dager	
K	Engasjementer med nedskrivning for tap	

Et engasjement anses som misligholdt dersom;

- Et krav er misligholdt i mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000,-, eller
- Når banken holder det for usannsynlig at kunden vil overholde sine betalingsforpliktelse

Forventet eksponering ved mislighold EAD (Exposure at Default)

EAD er en beregnet størrelse som angir forventet eksponering mot en kunde på misligholdstidpunktet. Beregningen tar utgangspunkt i den samlede eksponering mot kunden, inkludert eventuelle garantier og ubenyttede kreditter.

For garantier og ubenyttede kreditter benyttes en konverteringsfaktor på 0,75 ved beregningen av EAD for bedriftsmarked, og tilsvarende 1,00 for resterende portefølje.

Tapsgrad ved mislighold LGD (Loss Given Default)

LGD er en beregnet størrelse som angir det forventede tapet som kan oppstå dersom kunden misligholder sine forpliktelse. Det benyttes syv klasser for klassifisering av engasjementer etter sikkerhetsdekning:

Figur 11: Sikkerhetsklasser

Sikkerhetsklasse	Sikkerhets verdi (Realisasjonsverdi)
1	Over 120%
2	Over 100%
3	Over 80%
4	Over 60%
5	Over 40%
6	Over 20%
7	Inntil 20%

5.1.2 PORTEFØLJEINFORMASJON

5.1.2.1 GENERELL INFORMASJON

Informasjon om bankens kredittrisiko omfatter beskrivelse av utlånsportefølje, tapsutsatte eller misligholdte engasjementer samt øvrig relevant informasjon knyttet til kredittrisiko.

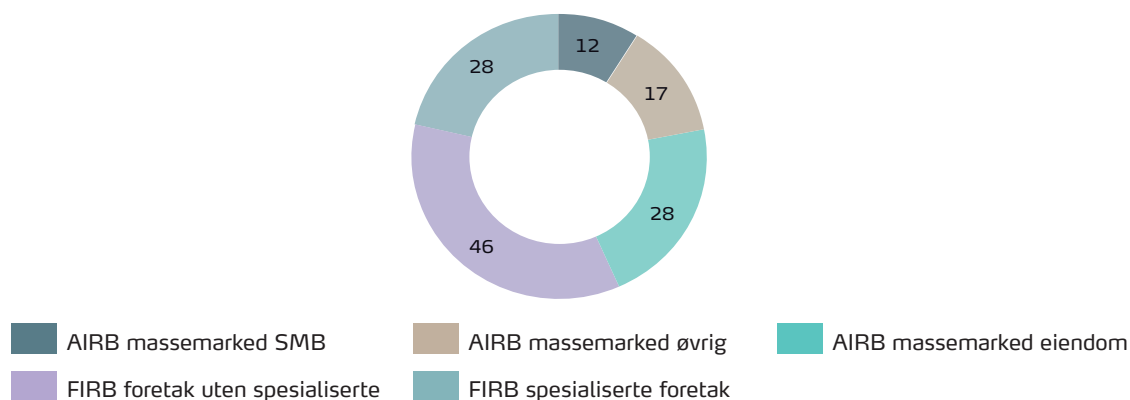
Tabell 2: Forventet netto tap neste 12 måneder

Morbank			Konsern	
2012	2013	Forventet årlig gj.snittlig netto tap fordelt på risikogrupper	2013	2012
1	1	Laveste risiko	1	1
2	2	Lav risiko	2	2
19	18	Middels risiko	20	20
13	17	Høy risiko	28	20
51	36	Høyeste risiko	36	51
19	22	Mislighold	22	19
105	96	Sum forventet årlig gj.snittlig netto tap fordelt på risikogrupper	109	113

Tabell 2 viser forventet årlig gjennomsnittlig netto tap for banken. Dette er det beløpet morbanken og konsernet statistisk forventer å tape på utlånsporteføljen neste 12 måneder. Verdiene er beregnet med bakgrunn i historiske data. I en oppgangskonjunktur

vil faktiske årlige tap være lavere enn det gjennomsnittlige forventede tap. I en nedgangskonjunktur vil de faktiske tapene kunne bli høyere. Forventet tap 2013 reduseres sammenlignet med 2012.

Figur 12: Tapsnedskrivinger (balanse) der IRB-metode benyttes

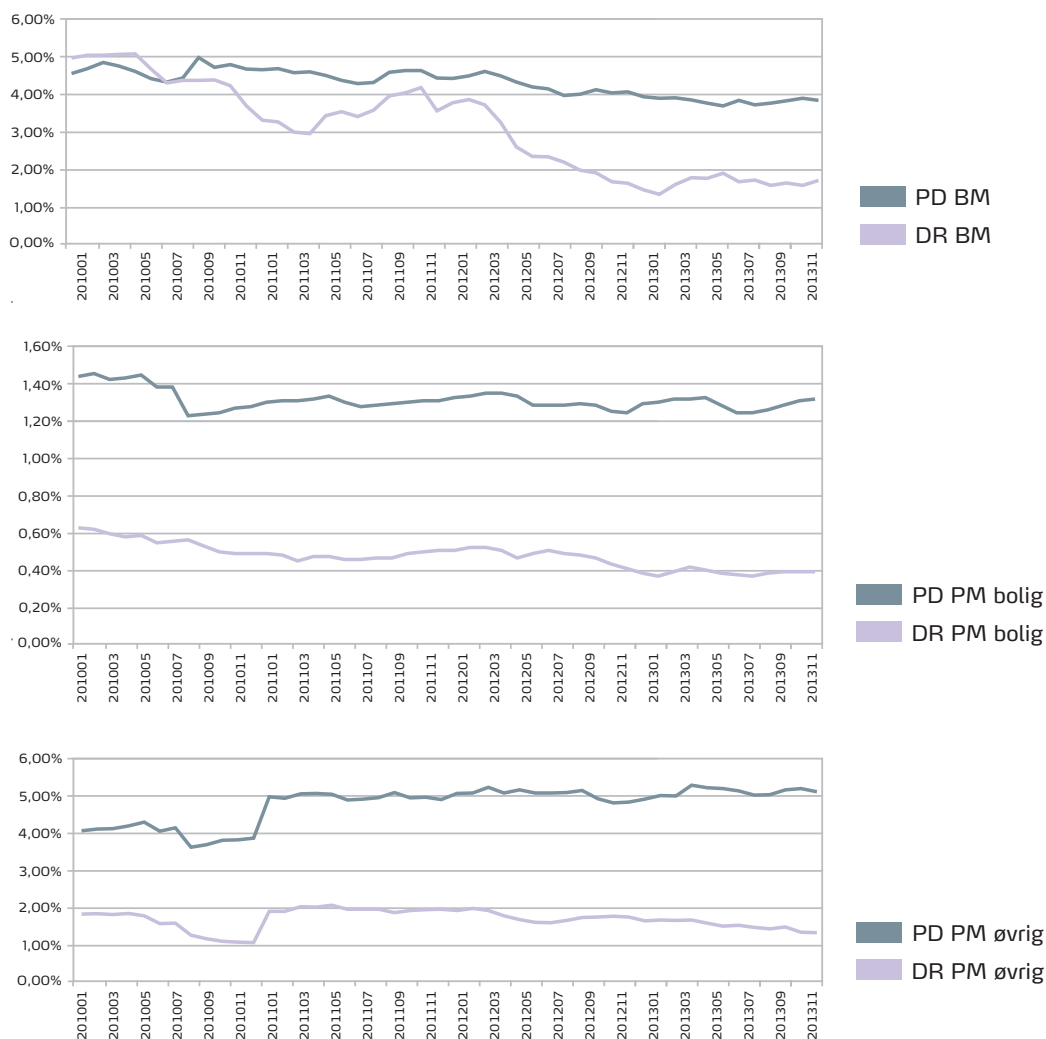

Figur 12 viser tapsnedskrivinger for kundegrupper der IRB-metode benyttes.

Figur 13 viser en sammenligning mellom predikert misligholdssannsynlighet (PD) og faktisk utfall 12 måneder senere (DR). Sammenligningen gjøres på bakgrunn av scoringsmodell og ikke regulatorisk

kategorisering. Dette innebærer at for eksempel personlig næringsdrivende som scores med personmarkedsmodellen ikke nødvendigvis vil falle i kategorien massemarked.

Figur 13: Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

Tabell 3 viser fordelingen per risikoklasse der IRB-metode benyttes. Foretaksportefølje rapporteres etter IRB grunnleggende med LGD på 45 prosent for disse

engasjementene. Massemarkedsporteføljen rapporteres etter IRB avansert metode.

Tabell 3: Fordeling av risikoklasse for engasjementer der IRB-metode benyttes

Spesialiserte foretak	Risikoklasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gjennosnitt risikovekt	Gjennomsnitt LGD	KF
	A	124	9	20,83 %	45,00 %	99,20 %
	B	58	11	44,67 %	45,00 %	95,50 %
	C	1 252	141	55,20 %	45,00 %	97,42 %
	D	971	45	65,82 %	45,00 %	98,92 %
	E	796	13	74,00 %	45,00 %	99,67 %
	F	2 163	113	93,28 %	45,00 %	98,72 %
	G	1 995	153	109,79 %	45,00 %	98,13 %
	H	571	167	149,83 %	45,00 %	93,19 %
	I	598	24	174,61 %	45,00 %	99,01 %
	J	8	1	0,00 %	45,00 %	96,97 %
	K	165	4	0,00 %	45,00 %	99,37 %
Sum spesialiserte foretak		8 701	681	93,00 %	45,00 %	98,00 %

Foretak uten spesialiserte	Risikoklasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gjennosnitt risikovekt	Gjennomsnitt LGD	KF
	A	29	4	26,73 %	45,00 %	100,00 %
	B	195	166	41,53 %	45,00 %	82,50 %
	C	768	298	55,46 %	45,00 %	91,70 %
	D	908	356	67,34 %	45,00 %	91,17 %
	E	843	146	87,08 %	45,00 %	95,90 %
	F	1 483	316	105,04 %	45,00 %	94,95 %
	G	1 125	315	115,79 %	45,00 %	93,46 %
	H	478	367	160,94 %	45,00 %	83,91 %
	I	423	64	180,26 %	45,00 %	96,37 %
	J	12	9	0,00 %	45,00 %	84,92 %
	K	122	19	0,00 %	45,00 %	96,31 %
Sum foretak uten spesialiserte		6 386	2 060	98,00 %	45,00 %	93,00 %

Massemarked SMB	Risikoklasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gjennosnitt risikovekt	Gjennomsnitt LGD	KF
	A	443	134	2,20 %	12,52 %	99,74 %
	B	302	61	5,80 %	12,79 %	99,86 %
	C	890	91	7,29 %	11,34 %	99,87 %
	D	630	38	11,08 %	12,15 %	99,86 %
	E	559	34	14,23 %	11,69 %	99,83 %
	F	326	11	16,42 %	10,17 %	99,91 %
	G	89	4	28,93 %	13,40 %	99,76 %
	H	89	2	31,76 %	9,73 %	99,86 %
	I	162	5	48,58 %	11,03 %	99,81 %
	J	31	-	35,76 %	21,28 %	100,00 %
	K	23	-	30,26 %	56,13 %	100,00 %
Sum massemarked SMB		3 544	380	12,59 %	12,10 %	99,84 %

Massemarked eiendom	Risikoklasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gjennosnitt risikovekt	Gjennomsnitt LGD	KF
	A	1 379	362	1,17 %	7,30 %	99,95 %
	B	1 590	152	4,39 %	9,56 %	99,99 %
	C	6 139	397	6,49 %	9,80 %	99,99 %
	D	4 884	223	9,62 %	10,00 %	99,99 %
	E	6 842	236	14,19 %	10,83 %	99,99 %
	F	3 561	67	21,26 %	11,52 %	100,00 %
	G	701	12	31,70 %	11,70 %	99,99 %
	H	348	8	42,42 %	10,19 %	99,99 %
	I	661	5	56,32 %	10,41 %	100,00 %
	J	107	-	19,75 %	13,32 %	100,00 %
	K	99	-	82,33 %	29,11 %	100,00 %
Sum massemarked eiendom		26 311	1 462	13,40 %	10,35 %	99,99 %

Øvrig massemarked	Risikoklasse	Samlet EAD	EAD off-balance	Gjennosnitt risikovekt	Gjennomsnitt LGD	KF
	A	71	38	11,15 %	63,77 %	99,39 %
	B	65	14	26,54 %	57,76 %	99,83 %
	C	224	39	40,34 %	63,26 %	99,78 %
	D	176	30	54,66 %	63,69 %	99,88 %
	E	295	34	67,95 %	63,00 %	99,94 %
	F	204	11	82,09 %	63,59 %	99,96 %
	G	52	3	95,65 %	64,18 %	99,80 %
	H	27	3	110,63 %	66,36 %	99,86 %
	I	67	3	143,29 %	65,79 %	99,89 %
	J	21	-	0,01 %	59,48 %	99,96 %
	K	27	-	32,21 %	84,57 %	99,93 %
Sum øvrig massemarked		1 229	175	62,18 %	64,00 %	99,86 %

Tabell 4 viser konsernets totalengasjementer mot kunder samt institusjoner før og etter nedskrivninger.

Tabell 4: Engasjementer

Engasjementstype	Engasjementsbeløp per 31.12.13	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
PM	23 630	23 108
BM	18 651	17 917
Brutto engasjement kunder	42 281	41 025
Individuelle nedskrivninger	138	142
Nedskrivninger på grupper av utlån	106	108
Nedskrivning garantier	12	8
Netto engasjement kunder	42 025	40 767
Norges Bank	449	289
Finansinstitusjoner	699	497
Sum engasjementsbeløp	43 173	41 552

Tabell 5 viser bankens samlede utlån innenfor og utenfor Hedmark. Tabell 6 viser utlån og samlet engasjement fordelt på kundegrupper, mens tabell 7 viser

gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner (alle beløp oppgis i hele millioner kroner).

Tabell 5: Engasjementer fordelt på geografiske områder per 31.12.2013 (basert på kundens adresse)

Engasjementstype	Hedmark	Oppland	Akershus	Landet for øvrig	Utland	Sum
Brutto utlån	25 562	2 606	2 931	5 983	98	37 180
Ubenyttet kreditt	3 161	337	274	444	12	4 228
Garantier	746	41	38	48	-	873
Sum	29 469	2 984	3 243	6 475	110	42 281

Tabell 6: Engasjementer fordelt på kundegrupper per 31.12.2013

Engasjementstype	Utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Lønnstagere (PM)	21 406	2 207	17	23 630
Offentlig forvaltning	146	133		279
Primærnæringer	3 367	403	14	3 784
Trebearbeidende industri	264	29	29	322
Annen industri	451	229	59	739
Bygg og anlegg	1 326	306	304	1 936
Kraft- og vannforsyning	298	20	1	319
Varehandel	1 018	162	181	1 361
Hotell og restaurantdrift	161	14	4	179
Eiendomsdrift	5 876	410	80	6 366
Forretningsmessig tjenesteyting	2 124	288	138	2 550
Transport og kommunikasjon	719	27	46	792
Øvrig næring	24			24
BM	15 774	2 021	856	18 651
Sum engasjement til kunder	37 180	4 228	873	42 281

Tabell 7: Gjenstående løpetid på engasjementer per 31.12.2013

	På forespørsel	Under 3 mnd	3-12 mnd	1 - 5 år	over 5 år	Totalt
Utlån til kunder inkl opptjente renter	12 413	399	1 002	7 079	16 287	37 180
Ubenyttet bevilgning	4 127	33	41	10	17	4 228
Garantier	263	8	10	57	535	873
Totalengasjement	16 803	440	1 053	7 146	16 839	42 281

5.2.2.2 NEDSKRIVNINGER OG TAP PÅ UTLÅN OG GARANTIER

Individuell nedskrivning

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis utløser et verdifall for konsernet. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Nedskrivning innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse (K).

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Det å estimere kontantstrømmer er komplisert da hendelser frem i tid i stor grad er forbundet med usikkerhet. Det legges vekt på konkret tiltaksorientering og forsiktighet i verdiestimering som grunnlag for realisasjon av pantesikkerheter. Basert på vesentlighetsvurderinger foretas oppdatering av kontantstrømmen minimum en gang i året.

Gruppenedskrivning

Gruppenedskrivning omfatter konsernets vurdering av grunnlaget for verdifall på grupper av utlån med tilnærmet like risikoegenskaper. Her inkluderes også utlån vurdert for individuell nedskrivning, men hvor objektive bevis for verdifall ikke er påvist. Følgelig vurderes alle utlån med unntak for de som har vært gjenstand for individuell nedskrivning. Konsernets modell for beregning av gruppevis nedskrivninger baserer seg på endringer i forventet tap som følge av utlånsporteføljens migrasjon.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Generelt

Banken foretar oppfølging av bedriftsmarkedsporteføljen for identifisering av kredittrisiko og vurderer i den sammenheng hvorvidt individuell nedskrivning må foretas.

Vesentlige og spesielt utsatte engasjementer gjennomgås

halvårlig. Alle spesielt vurderte og identifiserte problemengasjementer innenfor bedriftsmarkedet gjenstand for særskilt og intensivt tiltaksorientering og oppfølging. Oversikten vedlikeholdes månedlig. Hele kredittporteføljen er gjenstand for vurdering ved mislighold eldre enn 64 dager som grunnlag for oversendelse til inkasso med tilhørende vurdering av grunnlaget for individuell nedskrivning. Utlån og andre engasjementer hvor betalingsbetingelsene misligholdes blir klassifisert som misligholdte med mindre forholdet ansees å være av forbi-gående art. Klassifisering som misligholdt inntreer senest 90 dager etter at mislighold er konstatert. Garantier er misligholdt når garantikreditor har gjort ansvar gjeldende overfor konsernet.

I tabell 8 fremkommer endringer i nedskrivninger på utlån og garantier i konsernets balanse samt nedskrivninger fordelt på kundegruppe. Tabell 9 viser tilsvarende for gruppevis nedskrivninger. Samlet utgjør nedskrivningene (tabell 8 og 9) per 31.12.2013 256 millioner kroner.

Tabell 8: Individuelle nedskrivninger

	Person- marked divisjonen	Bedrifts- marked divisjonen	Totalt
Individuelle nedskrivninger			
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	44	106	150
Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	9	35	44
Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	5	16	21
Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger		14	14
Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	14	36	50
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	44	105	150

Tabell 9: Gruppenedskrivninger

	Person- marked	Bedrifts- marked	Totalt
Gruppenedskrivninger			
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 01.01.	27	82	109
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier	4	(7)	(3)
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	31	75	106

Tabell 10: Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier

Individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	2013
Lønnstakere o.l	47
Offentlig forvaltning	
Primærnæringer	3
Trebearbeidende industri	1
Annen industri	14
Bygg og anlegg	12
Kraft- og vannforsyning	
Varehandel	20
Hotell- og restaurantdrift	1
Eiendomsdrift	31
Forretningsmessig tjenesteyting	17
Transport og kommunikasjon	4
Totale individuelle nedskrivninger på utlån og garantier per 31.12.	150

Nedskrivninger, mislighold og resultatført tap etter kundegruppe

Tabell 11 viser utsatte engasjementer og tap fordelt etter sektorer. Første kolonne viser engasjementer med verdifall, definert som kundens totale engasjement hvor det er foretatt individuelle nedskrivninger. Forfalte engasjement, definert som engasjement som er misligholdt ved

forfallstidspunktet, er vist i andre kolonne. Tredje kolonne viser individuelle og gruppevise nedskrivninger, mens siste kolonne viser resultatførte tap i 2013. Tabell 12 har samme informasjon som tabell 11, men sortert etter geografi. Tabell 13 viser sammensetningen av netto resultatførte tap for 2013 fordelt på personmarked og bedriftsmarked.

Tabell 11: Tap på utlån og garantier fordelt på sektor og næring

	Samlet engasjementsbeløp per næring			Resultatførte verdiendringer i 2013
	Engasjement med verdifall	Forfalte engasjement	Verdiendringer og nedskrivninger	
Lønnstakere (PM)	44	193	47	21
Offentlig forvaltning				1
Primærnæringer	5	26	3	-1
Trearbeidende industri	5		1	1
Annen industri	24	11	14	10
Bygg og anlegg	13	14	12	9
Kraft- og vannforsyning		27		
Varehandel	26	15	20	3
Hotell- og restaurantdrift	3		1	-3
Eiendomsdrift	126	24	31	28
Forretningsmessig tjenesteyting	24	11	17	2
Transport og kommunikasjon	1	19	4	4
Øvrig næring				
BM	227	147	103	54
Gruppevise nedskrivninger BM			75	-7
Gruppevise nedskrivninger PM			31	4
Tap på utlån og garantier til kunder	271	340	256	72

Tabell 12: Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter geografi

Geografiske områder	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i 2013
	Engasjement med verdifall	Forfalte engasjement	Verdiendringer og nedskrivninger	
Geografiske områder	195	235	111	48
Hedmark	22	15	11	16
Oppland	17	51	10	7
Akershus	37	16	18	4
Landet for øvrig		23		
Utlandet				
Sum	271	340	150	75
Gruppevise nedskrivninger				-3
Sum	271	340	150	72

Tabell 13: Avstemming av resultatførte verdiendringer (tap) i perioden

	Person-marked	Bedrifts-marked	Totalt
Netto resultatført tap i 2012			
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	2	3	5
+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	3	-7	-4
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	9	35	44
+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	27	26	53
- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	-20	-6	-26
Sum tap på utlån, garantier m.v.	21	51	72

5.1.2.3 KREDITTRISIKO OG ENGASJEMENTSKATEGORIER

Garantister

Sparebanken Hedmark har innvilget lån til offentlig eide selskap med garanti fra kommune eller fylkeskommune. Offentlige garantister som kommuner og fylkeskommuner vurderes å ha svært lav risiko for mislighold.

Engasjementer og bruk av ratingbyråer

Sparebanken Hedmark legger til grunn offisiell rating fra Standard & Poor's, Moody's og Fitch for aktuelle

engasjementskategorier. Overføring og tildeling av ratingvurderinger skjer i henhold til regler som følger av kapital kravsforskriften § 7-3 til § 7-5. Der selskapet eller institusjonen ikke har offisiell rating benyttes uoffisiell rating fra DnB NOR Markets.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av forsvarlig verdigrunnlag legges sikkerhetens markedsverdi etter fradrag for fastsatt reduksjonsfaktor til grunn.

Tabell 14: Sikkerheter

Engasjementskategori	Engasjement	Herav sikret med pant i fast eiendom	Herav sikret med annen pant/sikkerhet	Herav usikret
Massemarked	Engasjementer med pant i fast eiendom	19 114	89,56 %	10,41 %
	Massemarked SMB	3 472	81,75 %	13,00 %
	Øvrige massemarkedengasjementer	1 045	3,00 %	95,41 %
Sum	23 631	85,00 %	0,78 %	14,00 %

Motpartsrisiko for derivater

Derivatene handles med motparter etter kredittvurdering og definerte rammer i henhold til finansstrategien. Derivater føres til virkelig verdi over resultatet.

Tabell 15: Derivatavtaler

Derivat	Nominell verdi	Brutto virkelig verdi	Engasjementsbeløp i hht Kapitalkravsforskriftens § 21-1
Valutarelaterede kontrakter	491	1	25
Renterelaterede kontrakter	10 628	429	507
Egenkapitalrelaterede kontrakter	8	0	1

5.2 MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko defineres som risikoen for tap som skyldes endringer i renter, aksje-/verdipapirkurser og valutakurser. Konsernets markedsrisiko oppstår i hovedsak fra investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, og som følge av aktiviteter som utføres for å understøtte driften, som innlån (funding) og rente- og valutahandel. I tillegg behandles verdiendringer i konsernets portefølje av fast eiendom, som markedsrisiko.

Aksjer, andeler og egenkapitalbevis klassifiseres til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Sertifikater, obligasjoner og rentefond klassifiseres til virkelig verdi over resultatet. Alle finansielle instrumenter klassifisert til virkelig verdi over resultatet, måles til virkelig verdi, og endring i verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra andre finansielle investeringer.

Gevinst eller tap på finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg, innregnes direkte i egenkapitalen og spesifiseres i oppstilling over regnskapsførte inntekter, kostnader og verdiendringer. Se for øvrig note 2 og 3 i bankens årsregnskap 2013 for mer detaljert beskrivelse av regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter.

5.2.1 STYRING OG KONTROLL

Markedsrisikoen styres, måles og overvåkes løpende med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom finansstrategien hvor rammer for eksponering i rente-bærende instrumenter, aksjer og valuta fremgår. Finansstrategien revideres årlig.

Renterisiko

Renterisiko oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldsposter har ulik gjenstående rentebindingstid og volum, og forskjell i priser på enkeltinstrumenter i forhold til referanserenter.

- Basisrisiko
- Administrativ renterisiko
- Rentekurverisiko
- Spreadrisiko

Basisrisiko er den verdiendring på konsernets eiendeler og gjeld som finner sted når hele rentekurven parallellforskyver seg.

Administrativ renterisiko oppstår på grunn av den tid det tar før renteendring inntreffer i markedet til konsernet har justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum 6 ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og 2 uker ved rentereduksjon på innskudd.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring

Spreadrisiko er risikoen for at markedets prising av de enkelte utstedere ikke endrer seg tilsvarende som de underliggende referanserenter.

Renterisiko oppstår som følge av konsernets øvrig aktivitet og er ikke et mål i seg selv. Formålet ved styring av renterisiko er å sikre at konsernet til enhver tid har kjent renterisikoeksponering og at denne er i samsvar med konsernets risikoprofil, gjeldene rammer på området. Styring av renterisikoen skal ta hensyn til alle elementer av renterisiko.

Aksjerisiko

Aksjerisiko måles i forhold til eksponering i aksjer, andeler, egenkapitalbevis eller aksjefond. Styring og oppfølging av risikoområdet tar utgangspunkt i vedtatt ramme for eksponering i omløpsaksjer i tillegg til retningslinjer gitt i lover og forskrifter om tillatt total eksponering i alle typer aksjeposter enten dette er omløpsaksjer, anleggsaksjer eller aksjer i selskap som vurderes som strategiske posisjoner for Sparebanken Hedmark.

Valutarisiko

Valutarisiko måles ut fra samlet brutto- og nettoposisjon i valuta og nettoposisjon i ulike valutasorter.

Derivater

I bankens treasuryvirksomhet inngås derivatavtaler i praksis utelukkende i forbindelse med handel av underliggende lån eller obligasjonsinvesteringer ut fra sikrings- eller risikostyringshensyn. Avtaler inngås kun med kredittgodkjente motparter. Treasury har ingen tradingportefølje av derivater. Bankens derivater består i all hovedsak av renteswapper, valutaswapper eller rente- og valuta-swapper knyttet til sikring av låneopptak i annen valuta.

Bankens investeringscenter, med ansvar for kunderettet handel i aksjer og valuta, tar begrenset risiko i valuta- og rentederivater, herunder valutaterminavtaler m.m. i tilknytning til løpende kundebehandling og innenfor rammer gitt i finansstrategien.

Markedsrisikoen på derivatene blir håndtert, overvåket og kontrollert som en integrert del av porteføljenes markedsrisiko.

5.2.2 RAMMER, OVERVÅKNING OG RAPPORTERING

Plassering i rentebærende papirer styres av en ramme for risikjustert kapital, samt rammer for eksponering per bransje og per utsteder.

Finansavdelingen har ansvar for løpende kontroll av rammer. Risk Manager marked- og likviditetsrisiko er ansvarlig for månedlig oppfølging og rapportering av posisjoner i forhold til finansstrategiske rammer. Ved rammebrudd skal risk manager marked- og likviditetsrisiko umiddelbart rapportere oppover i organisasjonen. Alle bruddmeldinger skal registreres i taps- og hendelses-databasen.

Uavhengig rapportering fra risikostyringsavdelingen går til ledergruppen månedlig og kvartalsvis til styret.

5.3.3 PORTEFØLJEINFORMASJON

Det beregnes ikke kapitalkrav for markedsrisiko etter Pilar I. Egenkapitalposisjoner i handelsporteføljen er regnskapsmessig klassifisert som finansielle eiendeler holdt for omsetning og ført til virkelig verdi over resultatet. Posisjoner utenfor handelsporteføljen er klassifisert som finansielle eiendeler tilgjengelig for salg (TFS). Samlet posisjon er vist i tabell 16.

Tabell 16: Posisjoner i egenkapitalpapirer

Aksjer og andeler (mill kroner)	2013
Til virkelig verdi over resultat	0
	Børsnoterte
Tilgjengelig for salg	357
	Børsnoterte
	Unoterte
Sum aksjer og andeler	357

Endringer i virkelig verdi for eiendeler klassifisert som TFS innregnes i utvidet resultat. Ved vesentlig eller lengre nedgang i den virkelige verdien av en TFS-eiendel, fjernes det kummulative tapet som er innregnet i utvidet resultat og innregnes i det ordinære resultatet. Hva som skal forstås med vesentlig eller langvarig verdifall er et spørsmål om skjønn. Sparebanken Hedmark følger retningslinjer fra IFRIC (International Financial Reporting

Interpretations Committee), anbefalinger fra revisjonsmiljøene og bransjenorm for å vurdere dette spørsmålet. Vurderingen foretas på instrumentnivå og er operasjonalsert til å gjelde et verdifall som verdsetter eiendelen til under 80 prosent av kostpris på balansedagen eller at en markedspris lavere enn kostpris vedvarer mer enn tolv måneder. Ytterligere verdifall på tidligere nedskrevne TFS-eiendeler, kostnadsføres fortløpende.

Tabell 17: Oversikt over virkelig verdi, gevinster og tap

Type investering	Virkelig verdi	Realiserte gevinster eller tap pr.31.12.2013	Urealiserte gevinster eller tap pr.31.12.2013	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
Finansielle investeringer	17	3	1	
Strategiske investeringer	340	-6	123	-196
Datterselskap, tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	2 726	82		-1 721
Sum	3 083	80	125	-1 917

Det beregnes i kapitaldekningsammenheng krysseierfradrag for 2 prosent der vi eier mer enn 2 prosent av ansvarlig kapital.

Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en parallell renteendring på 1 prosent-poeng.

Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsband og totalt. Renterisikoen håndteres innenfor rammer gitt av bankens styre. Renterisikoen rapporteres til ledelsen månedlig og styret og ledelsen hvert kvartal.

Tabell 18: Renterisiko per 31.12.2013

Valuta	Renterisiko, 1% endring 2013
NOK	-18,24
USD	-0,14
JPY	-0,01
EUR	0,19
CHF	0,16
Andre	-0,04
Total renterisiko, effekt på resultat etter skatt og egenkapital	-18,09

Basisrisikoen	Renterisiko, 1% endring 2013
Obligasjoner og sertifikater	-30,22
Fastrenteutlån til kunder	-39,18
Fastrenteinnskudd til kunder	0,21
Sertifikatlån	0,73
Obligasjonslån	141,53
Annen fastrentefinansiering og -plassering	0,79
Derivater	-91,94
Total renterisiko, effekt på resultat etter skatt og egenkapital	-18,09

Rentekurverisikoen	Renterisiko, 1% endring 2013
0 - 1 mnd	0,59
1 - 3 mndr	2,28
3 - 6 mndr	0,11
6 - 12 mndr	-1,45
1 - 3 år	-10,59
3 - 5 år	4,48
5 - 10 år	-13,50
Total renterisiko, effekt på resultat etter skatt og egenkapital	-18,09

Tabell 19: Finansielle derivater

Til virkelig verdi over resultatet	2013		
	Kontraktssum	Virkelig verdi	
Valutainstrumenter		Eiendeler	Forpliktelser
Valutaterminer	672	25	15
Valutabytteavtaler	1 369	14	4
Sum valutainstrumenter	2 041	38	19
Renteinstrumenter			
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap)	9 468	310	163
Andre rentekontrakter	150	11	
Sum renteinstrumenter	9 618	322	163
Andre derivater			
Garantiforpliktelse overfor Eksportfinans AS	66	3	0
Sum valuta- og renteinstrumenter			
Sum valutainstrumenter	2 041	38	19
Sum renteinstrumenter	9 618	322	163
Sum andre derivater	66	3	0
Sum	11 725	363	182

Tabellen ovenfor gir en oversikt over banks finansielle derivater fordelt på valuta og renteinstrumenter. Banken benytter derivater for å sikre seg mot volatilitet i rentepapirer og valutakurser som banken har underliggende eksponering mot.

Tabell 20: Valutaeksponering

Netto valutaeksponering NOK	2013
GBP	1
USD	3
DKK	2
JPY	0
PLN	1
SEK	4
EUR	7
CHF	4
Andre	0
Sum	22

Tabellen ovenfor gir en oversikt over bankens netto valutaeksponering. Valutarisikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig. Konsernet har både gjennom året og ved årets slutt en begrenset valutarisiko.

5.3 OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge;

- Menneskelige faktorer: Menneskelig svikt, utilstrekkelig kompetanse, uklare strategier og rutiner, interne misligheter
- Svikt i IKT-systemer: Eksterne og egne systemer
- Eksterne årsaker: Kriminalitet/bedragerier, naturkatastrofer, andre eksterne årsaker

5.3.1 STYRING OG KONTROLL

Mens bankene bevisst tar markeds- og kredittrisiko, er operasjonell risiko en risikotype man i størst mulig grad ønsker å unngå.

Sparebanken Hedmark benytter SpareBank 1-alliansens felles rammeverk og modeller for styring og oppfølging av operasjonell risiko. Elementene i rammeverket beskrives nedenfor.

Identifisering av risiko

Det foretas en årlig vurdering av både strategiske risikoer, finansielle risikoer og operasjonelle risikoer. Vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av forbedrings- og kontrolltiltak. I tillegg er det etablert egne prosedyrer for risikovurderinger i forbindelse med implementering av nye produkter og systemer.

Database for registrering av uønskede hendelser

Sparebanken Hedmark har etablert en egen database for registrering og oppfølging av uønskede hendelser.

Innrapportering av hendelser er økende som funksjon av bedret rapporteringskultur. Erfaringsmessig må det arbeides videre med å bedre rapporteringskulturen slik at alle vesentlige hendelser fanges opp for å identifisere svakheter i internkontrollen, som vil danne grunnlag for iverksettelse av nødvendige forbedringstiltak.

Årlig lederbekreftelse

Det gjennomføres en årlig lederbekreftelse hvor det rapporteres oppover i organisasjonen om kvaliteten i internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedrings tiltak på identifiserte områder. Bekreftelsen er inndelt i fire områder; a) Strategi, policy og rutiner, b) Lover og forskrifter, c) Kompetanse og d) Organisasjon.

Forbedringsdatabase

Med bakgrunn i identifiserte forbedringsområder basert på ovennevnte, samt forbedringstiltak fra uavhengige kontrollorganer blir det definert forbedringstiltak som registreres og følges opp via forbedringsdatabasen.

Sparebanken Hedmark har ingen konkrete planer om å benytte avanserte metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko, men deltar sammen med de øvrige alliansebankene og Universitetet i Stavanger i et FoU-prosjekt som har til hensikt å utvikle metodikk, verktøy og modeller innenfor styring og måling av operasjonell risiko. Uavhengig av om

Sparebanken Hedmark skulle ønske å ta i bruk avansert metode for beregning av det regulatoriske minimumskravet til kapital for operasjonell risiko, forventer konsernet at de verktøy og modeller en får tilgang til gjennom prosjektet vil styrke konsernets styring og kontroll med operasjonell risiko.

5.3.2 MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

Konsernet benytter sjablongmetoden for beregning av krav til ansvarlig kapital som skal dekke den operasjonelle risiko. Minimumskravet er beregnet i prosent av gjennomsnittlig inntekt for hvert forretningsområde siste tre år med følgende proSENTSATSER; egenhandel og formidling 18 prosent, megling for massemarkeds kunder 12 prosent, banktjenester for massemarkeds kunder 12 prosent, banktjenester for bedriftskunder 15 prosent, betaling og oppgjørstjenester 18 prosent, tilknyttede tjenester 15 prosent og kapitalforvaltning 12 prosent. Inntektsposter som medtas i beregningsgrunnlaget følger § 42-1(3) i kapitalkravsforskriften.

Tabell 21: Minstekravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko

	Konsolidert	Sparebanken Hedmark	SpareBank 1 Finans Østlandet AS
Beregningsgrunnlag	2 870	1 932	137
Kapitalkrav 8 %	230	155	11

5.4 COMPLIANCERISIKO

5.4.1 STYRING OG KONTROLL

Avdeling for risikostyring har det overordnede ansvaret for å koordinere compliancearbeidet. Konsernet har egen complianceansvarlig for verdipapirforetaket, som har ansvar for å kontrollere at virksomheten knyttet til ytelse av investeringstjenester drives i samsvar med regelverket for verdipapirhandel.

Konsernets ledelse er ansvarlig for implementering og etterlevelse av lover og forskrifter, mens den enkelte medarbeiderer ansvarlig for den daglige, løpende etterlevelse.

Hendelser og brudd på complianceområdet blir på samme måte som for operasjonell risiko registrert og fulgt opp via konsernets hendelsesdatabase.

5.5 LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser eller ikke evner å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

5.5.1 STYRING OG KONTROLL

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i finansstrategien. Denne setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelsen på likviditets-

reserven og lengden på den tidsperioden konsernet skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Finansstrategien vedtas av styret og revideres ved behov, minimum årlig. I tilknytning til finansstrategien er det etablert egen beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Det benyttes stresstester som analyserer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder uten tilgang på ekstern funding (se neste side).

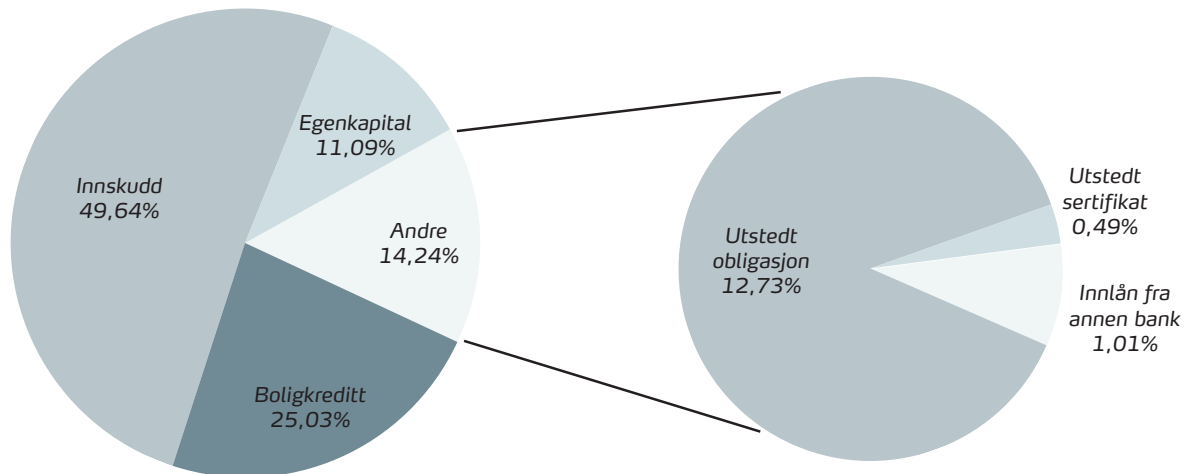
Økonomi- og finansavdelingen har ansvaret for likviditetsstyringen, mens avdeling for risikostyring har ansvaret for overvåkingen og rapporteringen i henhold til finansstrategiens rammer.

5.5.2 PORTEFØLJEINFORMASJON

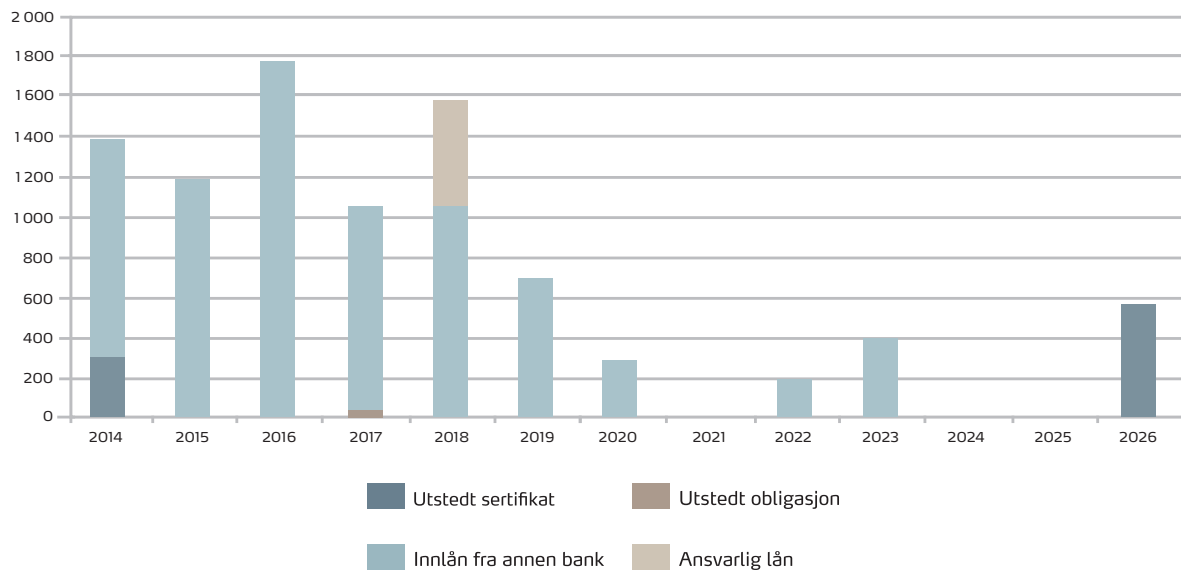
5.5.2.1 DIVERSIFISERINGS- OG FORFALLSINFORMASJON

Likviditetsrisikoen reduseres gjennom spredning av innlåne på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Total finansiering (eks. kundeinnskudd og egenkapital) var 23,2 milliarder kroner ved utgangen av 2013. Av det totale innlåns volumet på 23,2 milliarder kroner, skal 1,4 milliarder kroner refinansieres i 2014. Snittløpetiden på bankens finansiering er 3,9 år ved utløpet av 2013.

Figur 14: Konsernets finansieringskilder per 31.12.2013.

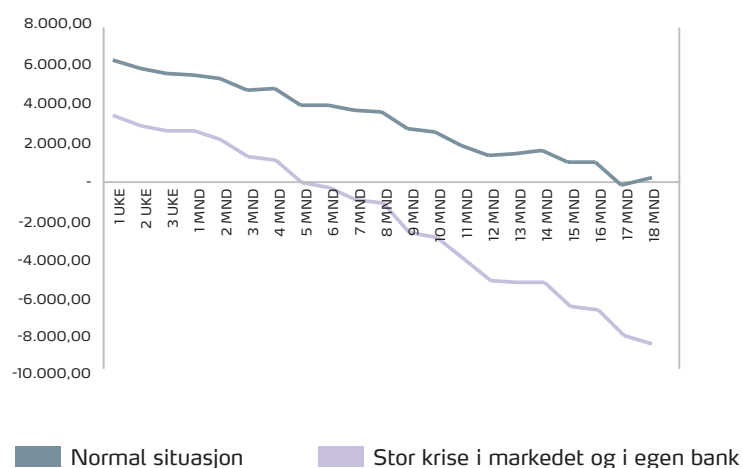
Figur 15: Innlånsporteføljens forfallstruktur per 31.12.2013

Likviditetsutvikling og stresstester

Likviditetsreserven inneholdt ved årsskiftet kontanter og låneadgang i Norges Bank, udisponerte trekkrettigheter, obligasjoner og børsnoterte aksjer, til sammen 6,2 milliarder kroner.

Figur 16: Forventet Likviditetsutvikling

Finansstrategien forutsetter at konsernet skal kunne opprettholde ordinær drift i 12 måneder uten tilførsel av ekstern likviditet ved ordinær drift. Per 31.12.13 kunne konsernet fortsette driften i over 16 måneder ved ordinær drift. Strategien sier videre at konsernet skal kunne fortsette driften i 3 måneder i et scenario definert som stor krise i markedet og i egen bank. Per 31.12.13 hadde banken nok likvider til å kunne forsette driften i over 4 måneder i dette scenarioet.

5.5.3 RISIKOJUSTERT KAPITAL

Beregningen av risikoustert kapital tar utgangspunkt i risikoen for merkostnader ved konsernets finansiering gjennom en problemperiode - merkostnader som ikke uten videre kan dekkes inn ved konsernets plasseringer.

Ved årsskiftet er denne fastsatt til 15 millioner kroner.

5.6 EIERRISIKO

Eierrisiko er risikoen for at Sparebanken Hedmark blir påført et negativt resultat fra eierposter i strategiske eide selskaper, eller at banken må tilføre ny egenkapital i strategisk eide selskaper, enten dette skyldes kraftig vekst eller for å sikre videre drift som følge av underskudd.

Sparebanken Hedmark har per utgangen av 2013 eierrisiko gjennomfølgende eierposisjoner;

- Bank1 Oslo Akershus AS (eierandel 40,5 prosent)
- SpareBank1 Gruppen AS (eierandel 11 prosent)
- SpareBank1 Boligkreditt AS (eierandel 8,37 prosent)
- SpareBank1 Næringskreditt AS (eierandel 2,93 prosent)
- SpareBank1 Markets AS (eierandel 14,70 prosent)
- SpareBank1 Kredittkort AS (eierandel 7,99 prosent)

5.6.1 STYRING OG KONTROLL

SpareBank1-bankene driver alliansesamarbeidet gjennom det felles eide holdingselskapet SpareBank1 Gruppen AS. SpareBank1 Gruppen og Bank 1 Oslo Akershus eies av Sparebanken Hedmark, SpareBank1 SR-Bank, SpareBank1 Nord-Norge, SpareBank1 SMN, Samarbeidende Sparebanker AS, samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO. SpareBank1 Boligkreditt, SpareBank1 Næringskreditt, SpareBank1 Kredittkort og SpareBank1 Markets eies av alle bankene

i SpareBank 1-alliansen, men unntak av SpareBank1 Markets hvor SpareBank1 SR-Bank ikke deltar.

I styret i SpareBank 1 Gruppen møter administrerende direktører fra eierbankene og LO. På samme måte møter administrerende direktør og CFO i Sparebanken Hedmark i styret i Bank 1 Oslo Akershus, mens bankens CFO representerer Sparebanken Hedmark i styret i SpareBank 1 Boligkreditt, SpareBank1 Næringskreditt og SpareBank1 Markets. Tilsvarende er Sparebanken Hedmark representert i styret i SpareBank1 Kredittkort.

5.6.2 RISIKOJUSTERT KAPITAL

Ved beregning av kapitalbehovet for eierrisiko tas det utgangspunkt i selskapenes egne beregninger av risikoustert kapital multiplisert med Sparebanken Hedmarks eierandel.

Ved årsskiftet utgjør kapitalbehovet for eierrisiko 1.174 millioner kroner.

5.7 STRATEGISK RISIKO

Styret i Sparebanken Hedmark vedtok i 2012 ny strategiplan for perioden 2012 – 2015. Planen fokuserer på at Sparebanken Hedmarks skal være blant Norges mest lønnsomme og solide regionale sparebanker.

Ved utgangen av 2013 vurderes uavklarte forhold knyttet til Norges implementering av CRR/CRD IV som en vesentlig strategisk risiko.

5.8 FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntektsvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger og endret kundeatferd.

Sparebanken Hedmark følger opp den forretningsmessige risikoen gjennom den løpende rapporteringen. Denne skal bidra til at inntektssvikt eller kostnadsøkninger ikke får vesentlige konsekvenser for konsernets resultat.

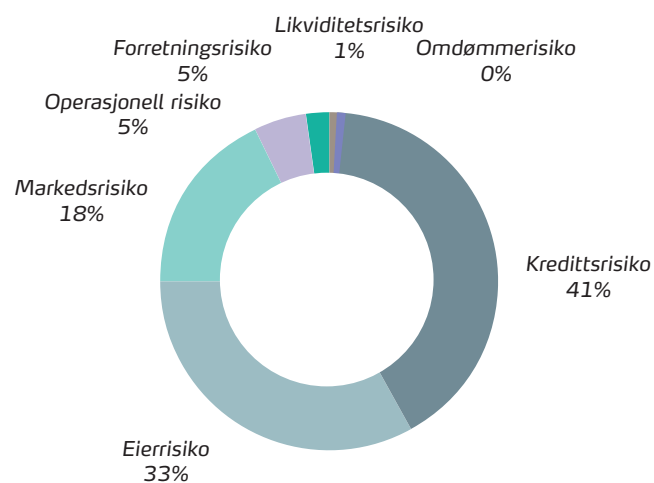
6 – Oppsummering – beregning av kapitalbehov

Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener å trenge for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle mulige tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i løpet av de neste 12 måneder.

Det er lagt til grunn statistiske modeller for beregning av risikojustert kapital, men disse er for enkelte risikogrupper komplettert med mer kvalitative vurderinger og beregninger.

Diagrammet nedenfor viser fordelingen av risikojustert kapital per 31.12.2013.

Figur 17: Risikojustert kapital fordelt på risikogrupper

Den høye andelen markedsrisiko må sees i lys av konsernets regnskapsprinsipp for verdsettelse av rentepapirinvesteringer, som innebærer at alle papirer verdsettes til virkelig verdi over resultatet. Dette betyr at verdiendringer i beholdningen av verdipapirer som har til formål å tjene som likviditetsreserve og som kan pantsettes som sikkerhet for finansiering i Norges Bank innregnes til markedsverdi, selv om papirene er kjøpt ut fra intensjonen om å holdes til forfall. Dersom likviditetsporteføljen, som utgjør det vesentligste av bankens

verdipapirbeholdning, var klassifisert som hold til forfall (hvor kurssvingninger som følge av markedsforhold ikke på samme måte er relevant), ville andelen risikojustert kapital knyttet til markedsrisiko vært vesentlig lavere.

Behovet for risikojustert kapital er pr 31.12.2013 beregnet til i underkant av 3,3 milliarder kroner. Basert på en tilgjengelig risikokapital på 6,9 milliarder kroner har konsernet en kapitalbuffer på over 100 prosent, noe som også gjenspeiles i kapitaldekning på 16,4 prosent.

Tabell 22: Kapitaldekningsberegning

Beregningsgrunnlag, ansvarlig kapital og kapitaldekning per 31.12.2013

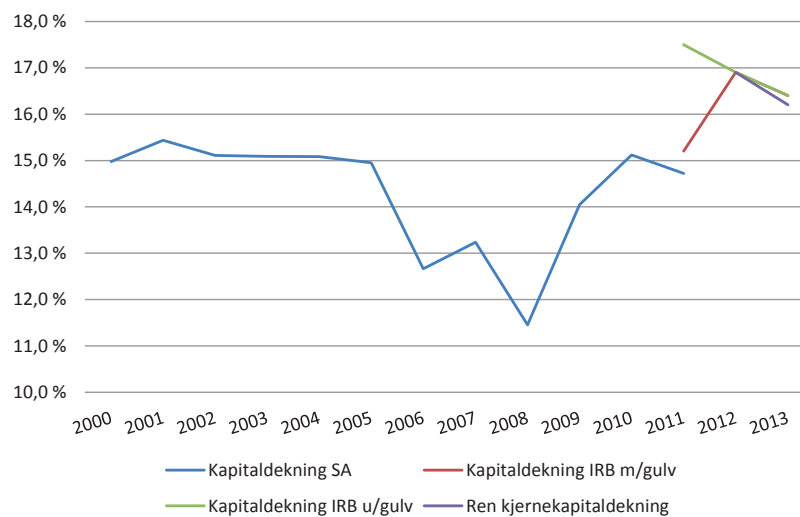
Basel II 31.12.2013				Basel II 31.12.2013
SpareBank 1 Finans Østlandet AS	Sparebanken Hedmark			Konsern
Ansvarlig kapital				
	6 013	Sparebankens fond		6 013
	71	Fond for urealiserte gevinster		71
	125	Gavefond		125
431		Annen EK		495
		Minoritetsinteresser		14
431	6 209	Sum egenkapital		6 718
Fradrag				
	-188	Urealisert verdiendring som følge av redusert/økt verdi av gjeld		-248
	-125	Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler		-125
	-210	Fond for urealiserte gevinster tilgjengelig for salg		-113
	-543	Fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger		-68
		Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-1 142
		Kapitaldekningsreserve		61
0	-1 066	Sum fradrag		-1 635
Tillegg				
	56	45% av urealisert gevinst på aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg		56
	500	Tidsbegrenset ansvarlig kapital		703
	-14	Fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger		-112
	-543	Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		-68
		Fradrag i kapitaldekningsreserve		-579
0	0	Sum tillegg		0
431	5 144	Netto ansvarlig kapital		5 083
Risikoveid beregningsgrunnlag				
	16 770	Beregningsgrunnlag IRB-vektet		20 564
3 474	6 133	Engasjementer beregnet etter standardmetoden		8 902
		Markedsrisiko		488
		Overgangsordning		
137	1 932	Operasjonell risiko		2 870
-13	-1 085	Fradrag		-1 853
3 598	23 750	Totalt beregningsgrunnlag		30 971
12,0 %	21,7 %	Kapitaldekning		16,4 %
12,0 %	21,7 %	Ren kjernekapitaldekning		16,2 %
12,0 %	21,7 %	Kapitaldekning før overgangsordning		16,4 %

*SpareBank 1 Finans Østlandet AS rapporterer etter standardmetoden.

Tabell 23: Minimumskrav til ansvarlig kapital

	SpareBank 1 Finans Østlandet AS	Sparebanken Hedmark	Konsolidert
Engasjementskategorier IRB			
Engasjement med spesialiserte foretak		470	646
Engasjement med øvrige foretak		440	500
Engasjement med massemarked SMB		35	36
Engasjement med massemarked personer		209	282
Engasjement med øvrig massemarked personer		55	61
Egenkapitalposisjoner		133	119
Sum kapitalkrav IRB		1 342	1 645
Engasjementskategorier standardmetoden			
Datterselskaper underlagt standardmetoden			294
Stater		14	14
Institusjoner		131	76
Offentlig eide foretak	2		
Foretak	54	70	81
Massemarkedsengasjementer	212	38	38
Forfalte engasjement	5		
Egenkapitalposisjoner		193	138
Øvrige engasjementer	4	45	71
Sum kapitalkrav standardmetoden	278	491	712
Kapitalkrav markedsrisiko			39
Kapitalkrav operasjonell risiko	11	155	230
Fradrag i kapitalkrav	-1	-87	-148
Totalt kapitalkrav	288	1 900	2 478

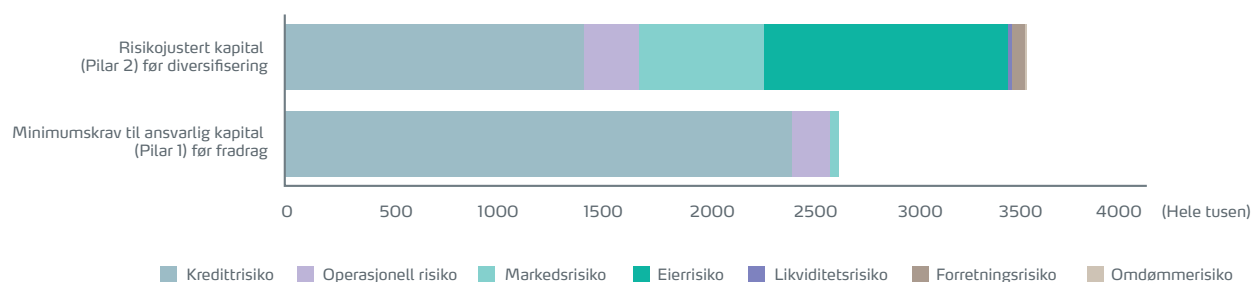
Figur 18: Utvikling i kapitaldekning

7 – Sammenligning av regulatorisk og økonomisk kapital

I figuren under gjøres en sammenligning av minimumskravet til ansvarlig kapital under pilar 1 og behovet for risikojustert kapital under pilar 2.

Figur 19: Regulatorisk og økonomisk kapital

Hovedforskjellen mellom minimumskravet til ansvarlig kapital (pilar 1) og behovet for risikojustert kapital (pilar 2) skyldes i hovedsak:

Kredittisiko

VI beregningen av risikojustert kapital er parameteren Misligholdssannsynlighet basert på noe lavere sikkerhetsmarginer enn ved beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital. Ved fastsettelse av tap gitt mislighold benyttes egne estimater ved fastsettelse av risikojustert kapital for foretaksporteføljen, mens sjablonsats på 45 prosent benyttes i beregningen av minimumskrav for ansvarlig kapital. I tillegg gjøres det i risikojustert kapital en beregning av kapitalbehov for konsentrasjonsrisiko, kapitalbehov for ett års vekst, samt en konjunkturbuffer, som minimumskrav til ansvarlig kapital ikke hensyntar.

I konsernets kapitaldekning konsolideres eierandelen i Bank 1 Oslo Akershus AS forholdsmessig inn i beregningsgrunnlaget for kredittisiko. I beregningen av risikojustert kapital behandles risiko knyttet til Bank 1 Oslo Akershus AS som eierrisiko.

Markedsrisiko

Under pilar 1 beregnes ubetydelig markedsrisiko, mens konsernet under pilar 2 beregner risikojustert kapital for markedsrisiko blant annet ved bruk av Finanstilsynets anbefalte modeller.

Eierrisiko

Det beregnes risikojustert kapital under pilar 2 for eierisiko i Sparebank 1 Gruppen AS, Bank 1 Oslo Akershus AS, Sparebank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. I forbindelse med beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital (pilar 1) kommer eierpostene til fradrag i kjernekapitalen i henhold til reglene i kapitalkravsforskriften, med unntak av Bank 1 Oslo Akershus AS som konsolideres forholdsmessig.

Andre risikoer

Operasjonell risiko beregnes likt ved beregningen av minimumskrav til ansvarlig kapital og risikojustert kapital. For øvrige risikoer beregnes kapitalbehov kun under pilar 2.

